

Sygn. akt I ACa 587/11

WYROK W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 29 grudnia 2011 r.

Sąd Apelacyjny w Białymstoku I Wydział Cywilny

w składzie:

Przewodniczący	:	SSA Elżbieta Borowska
Sędziowie	:	SA Elżbieta Kuczyńska SA Irena Ejsmont - Wiszowata (spr.)
Protokolant	:	Sylwia Radek - Łuksza

po rozpoznaniu w dniu 29 grudnia 2011 r. w Białymstoku

na rozprawie

sprawy z powództwa **P. C.**

przeciwko **Skarbowi Państwa - (...)**

o zapłatę

na skutek apelacji powoda

od wyroku Sądu Okręgowego w Białymstoku

z dnia 8 czerwca 2011 r. sygn. akt I C 1133/10

I. oddala apelację;

II. zasądza od powoda na rzecz Prokuratorii Generalnej Skarbu Państwa 2.700 zł tytułem zwrotu kosztów procesu za drugą instancję.

UZASADNIENIE

P. C. wniósł o zasądzenie od Skarbu Państwa - (...) kwoty 200.000 zł tytułem zadośćuczynienia za naruszenie jego dóbr osobistych, tj. godności oraz prawa do rzetelnego procesu, w postępowaniu prowadzonym przez te sądy w sprawie o sygn. I C 1268/08 i I ACa 177/09 - z powództwa P. C. przeciwko Skarbowi Państwa - (...) w B.. W uzasadnieniu pozwu podniesiono, że sędzia prowadzący sprawę w pierwszej instancji, w sposób niedopuszczalny, wyrażał swoje prywatne opinie o powodzie, określając go jako recydywistę pozbawionego wszelkich praw, odmawiając przy tym zaprotokołowania tych uwag. Nie odnotowywano również w protokołach wszystkich wypowiedzi świadków, co zdaniem powoda miało bezpośredni wpływ na rozstrzygnięcie w sprawie. Ponadto po wydaniu wyroku przez Sąd Okręgowy powodowi odmówiono dostępu do całości akt sprawy, co uniemożliwiło mu sporządzenie apelacji opartej na

całym materiale dowodowym. Powyższe pominął również Sąd Apelacyjny ograniczając się do stwierdzenia, że materiał dowodowy, który nie został udostępniony powodowi, nie był brany pod uwagę przy wyrokowaniu. Powód wytknął również fakt nie nadania biegu jego pozwowi o ustalenie prawa do zapoznania z całością akt sprawy I C 1268/08. Jako podstawę żądań pozwu P. C. wskazał art. 417 k.c. w zw. z art. 23 i 24 k.c. oraz art. 448 k.c.

Skarb Państwa wnosił o oddalenie powództwa i zasądzenie od powoda kosztów postępowania według norm przepisanych.

Wyrokiem z 8 czerwca 2011 r., Sąd Okręgowy w Białymstoku oddalił powództwo i zasądził od powoda na rzecz pozwanego kwotę 3.600 zł tytułem zwrotu kosztów zastępstwa procesowego.

Sąd ten ustalił, że przed Sądem Okręgowym w Białymstoku toczyła się sprawa z powództwa P. C. przeciwko Skarbowi Państwa - (...) w B. o zadośćuczynienie (sygn. I C 1268/08). W toku postępowania powód czterokrotnie zwracał się o udostępnienie mu do wglądu akt sprawy i za każdym razem jego wniosek był uwzględniany, z zastrzeżeniem udostępnienia akt w obecności funkcjonariusza (...). Na rozprawie w dniu 9 lutego 2009 r., pełnomocnik pozwanego złożył do akt teczkę osobo-poznawczą powoda - część B. W związku z żądaniem powoda o udostępnienie akt do zapoznania, w piśmie z 12 marca 2009 r. (...) w B. zwrócił się z zapytaniem, czy powód ma być zapoznany również z materiałami zawartymi w tezcze osobowej część B. Pytanie uzasadnione było tym, że wśród dokumentów znajdowały się takie, których treść, zdaniem administracji (...), nie powinna być znana osadzonemu ze względu na zagrożenie bezpieczeństwa funkcjonariuszy. W odpowiedzi sędziego referent poinformował (...) w B., że nie należy udostępniać powodowi tecki osobowej część B. Nie wydano również zgody na udostępnienie tej części akt po wniosku powoda złożonym 13 marca 2009 r. W dniu 27 października 2009 r., na zarządzenie sędziego, zwrócono pozwanemu ksero tecki osobo-poznawczej powoda. W toku postępowania, w dniu 8 czerwca 2009 r., powód złożył „pозew”, w którym domagał się ustalenia jego prawa do zapoznania się z całością akt postępowania w sprawie. Pismo to zostało potraktowane jako wniosek o zapoznanie się z aktami sprawy, o czym powód został powiadomiony.

Wyrokiem z 16 lutego 2009 r. Sąd Okręgowy w Białymstoku oddalił powództwo, zaś apelacja powoda od tego wyroku została oddalona wyrokiem Sądu Apelacyjnego w Białymstoku z 28 maja 2009 r. (sygn. I ACa 177/09). W uzasadnieniu wyroku Sąd Apelacyjny stwierdził, że przed upływem terminu do wniesienia środka odwoławczego Sąd Okręgowy przesłał akta sprawy do (...) w B. i skarżący miał możliwość zapoznania się z nimi w takim zakresie, w jakim przeprowadzono dowód ze źródeł osobowych oraz z dokumentów. Dowód z dokumentów znajdujących się w „teczce” nie był przeprowadzony i nie uwzględniono ich w podstawie faktycznej rozstrzygnięcia. Sąd Apelacyjny wskazał ponadto, że uchybienia procesowe należy zgłaszać bezpośrednio po ich zaistnieniu pod rygorem pominięcia ich na dalszym etapie postępowania (art. 162 k.p.c.).

W protokołach rozpraw w sprawie I C 1268/08 nie odnotowano zdarzeń, które mogły by świadczyć o niewłaściwym odnoszeniu się sędziego referenta do powoda.

Sąd Okręgowy wstępnie zważył, że jakkolwiek godność człowieka jest dobrem osobistym podlegającym ochronie, to do katalogu dóbr osobistych nie można zaliczyć uprawnienia strony do rzetelnego procesu sądowego. Prawo do rzetelnego procesu ma swoje źródło w art. 14 Międzynarodowego Paktu Praw Obywatelskich i Politycznych (Dz. U. z dnia 29 grudnia 1977 r.), art. 6 Konwencji o ochronie praw człowieka i podstawowych wolności (Dz.U. z 10 lipca 1993 r.) oraz art. 47 Karty Praw Podstawowych Unii Europejskiej podpisanej 7 grudnia 2000 r., której moc wiążąca została nadana przez Traktat Lizboński podpisany 13 grudnia 2007 r. Powołując się na judykant Sądu Najwyższego (wyrok z 6 maja 2010 r., II CSK 640/09, Lex nr 598758), Sąd Okręgowy wskazał, że dobra osobiste są to wartości ściśle związane z człowiekiem, decydujące o jego bycie, pozycji w społeczeństwie, będące wyrazem odrębności fizycznej i psychicznej oraz możliwości twórczych, powszechnie uznane w społeczeństwie i akceptowane przez system prawny. Katalog dóbr osobistych, wymienionych w art. 23 k.c., pozostających pod ochroną prawa cywilnego jest otwarty i wraz ze zmianami stosunków społecznych może ulegać poszerzeniu lub zawężeniu, co jednak nie oznacza, że należy do niego zaliczyć prawo do sądu. Z uzasadnienia tego orzeczenia Sąd Okręgowy wywnioskował, że prawo do rzetelnego procesu, będące elementem prawa do sądu, które jest gwarantowane wymienionymi wyżej przepisami oraz regulacjami Konstytucji

RP (art. 45 ust. 1), nie może być zaliczone do kategorii praw stanowiących dobro osobiste jednostki, ponieważ jest uprawnieniem przyznanym jej w związku z funkcjonowaniem w określonej sferze życia społecznego. Nie ma podstaw do przyjęcia, że wszystkie prawa oraz wolności osobiste powinny być chronione za pomocą środków wskazanych w art. 24 k.c.

Sąd podkreślił, że odmowa udostępnienia powodowi części akt sprawy - teczki (...) była nieprawidłowa, bowiem sprzeciwiała się zasadzie jawności postępowania i godziła w prawo strony do zapoznania się z materiałami zgromadzonymi w aktach sprawy (art. 9 k.p.c. w zw. § 96 ust. 2 i 3 Regulaminu urzędowania sądów powszechnych). Jednocześnie wskazał, że naruszenie art. 9 k.p.c. jest uchybieniem procesowym podlegającym ocenie w postępowaniu odwoławczym. Uchybienie to skontrolował Sąd Apelacyjny i uznał, że nie wpłynęło ono na wynik postępowania w sprawie I C 1268/08, gdyż nie udostępniona powodowi część akt nie była przedmiotem ustaleń faktycznych, a zatem nie miała istotnego znaczenia w sprawie.

O zakwalifikowaniu pisma z 8 czerwca 2009 r. jako wniosku o udostępnienie akt, a nie jako odrębnego pozwu - powód został powiadomiony i nie sprzeciwił się takiemu potraktowaniu jego pisma. Co więcej decyzja Przewodniczącego Wydziału nie zamykała powodowi drogi sądowej i nie stała na przeszkodzie, aby wystąpił z pozwem ponownie, czego również nie uczynił.

Odnośnie zarzutu w przedmiocie niewłaściwego traktowania przez sędziego w toku sprawy Sąd zważył, że nie zostało to odnotowane w protokołach z rozpraw, powód zaś nie przedstawił innych dowodów potwierdzających stawiane zarzuty.

Końcowo Sąd podkreślił, że Skarb Państwa ponosi odpowiedzialność za naruszenie dóbr osobistych osoby, jakich, przy wykonywaniu czynności jurysdykcyjnych dopuścił się sędzia tylko wtedy, gdy naruszenie dóbr osobistych jest jednocześnie przewinieniem służbowym lub uchybieniem godności urzędu, którego popełnienie zostało stwierdzone orzeczeniem wydanym w postępowaniu dyscyplinarnym, co nie miało miejsca w niniejszej sprawie. Ponadto ochrona dobra osobistego przysługuje jedynie przed działaniem bezprawnym, zaś bezprawnym jest każde działanie naruszające dobro osobiste, jeżeli nie zachodzi żadna ze szczególnych okoliczności usprawiedliwiających takie działanie. Do okoliczności włączających bezprawność zalicza się działanie w ramach porządku prawnego co miało miejsce w odniesieniu do sędziego referenta i przewodniczącego wydziału, którzy działali na podstawie obowiązujących przepisów prawa.

Z uwagi na powyższe, na podstawie art. 24 w zw z art. 23 oraz 448 k.c., powództwo oddalono. O kosztach procesu orzeczono stosownie do art. 98 k.p.c.

Apelację od tego wyroku złożył powód. W apelacji skarżący podtrzymał zarzuty i argumentację prezentowaną w pozwie oraz na dalszym etapie postępowania przed Sądem I instancji. Odnosząc się do poszczególnych uchybień procesowych w sprawie o sygn. I C 1268/08, skarżący wskazał, że bezprawność postępowania (wadliwość kolejnych decyzji procesowych) stanowi wystarczającą przesłankę odpowiedzialności Skarbu Państwa za działania lub zaniechania przy wykonywaniu władzy publicznej.

Z uwagi na powyższe wnosil o zmianę zaskarżonego wyroku i orzeczenie zgodnie z żądaniem pozwu.

Sąd Apelacyjny zważył, co następuje:

Apelacja nie była zasadna.

Sąd Okręgowy dokonał prawidłowych ustaleń faktycznych i na ich podstawie wywiódł trafne wnioski. Sąd Apelacyjny aprobuje stanowisko Sądu Okręgowego wyrażone w uzasadnieniu zaskarżonego wyroku i poczynione ustalenia przyjmuje za własne.

Roszczenie swe powód wywiódł z treści art. 448 k.c. Uwzględniając zasadę konstytucyjnej odpowiedzialności władzy publicznej za szkodę wyrządzoną władcym działaniem państwa, Sąd Najwyższy wskazał, że odpowiedzialność Skarbu Państwa, na podstawie art. 448 k.c., oparta jest wyłącznie na przesłance bezprawności działania lub zaniechania. Z przesłanek odpowiedzialności Skarbu Państwa wyłącza się bowiem element subiektywny, czyli winę (por. uchwała z 18 października 2011 r., III CZP 25/11, Biuletyn SN 2011/10/6). Warunkiem uznania zasadności roszczeń pozwu było zatem wykazanie naruszenia dóbr osobistych powoda oraz wywołujących to naruszenie bezprawnych działań Sądów obu instancji, przy czym ciężar dowodu wykazania braku bezprawności czynności Sądów spoczywał na pozwanym (por. np. wyrok sądu Najwyższego z 30 listopada 2007 r., IV CSK 310/07, Lex nr 623817).

Skarżący nie sformułował, nawet pośrednio, zarzutu naruszenia art. 23 k.c. przez zawężenie katalogu chronionych tym przepisem dóbr osobistych i wyłączenie zeń prawa do rzetelnego procesu, które z kolei jest elementem szerszej kategorii -prawa do sądu. Badając tę kwestię w ramach obligatoryjnej kontroli prawidłowości stosowania prawa materialnego, Sąd Apelacyjny nie znalazł podstaw do podważenia wyrażonego w judykaturze poglądu, że jakkolwiek wskazany, w powołanym wyżej przepisie, katalog dóbr osobistych nie stanowi listy zamkniętej, to nie znajduje się na niej „prawo do sądu”, które jest wyłącznie uprawnieniem przyznanym jednostce przez przepisy prawa w związku z jej funkcjonowaniem w określonej sferze życia społecznego, nie wypływa zaś z samego imperatywu poszanowania godności człowieka, stanowiącej źródło wszelkich dóbr osobistych (por. cytowany przez Sąd I instancji wyrok Sądu Najwyższego z 6 maja 2010 r., II CSK 640/09).

Jeśli zaś chodzi o godność, która w ocenie skarżącego również została naruszona, wskazać trzeba, że w zasadzie każde pozbawienie człowieka uprawnień mu przysługujących godzi w pewnym sensie w jego godność. Nie każde jednak pozbawienie człowieka uprawnień jest ujmowaniem jego godności, uzasadniającym zastosowanie cywilnoprawnych środków ochrony dóbr osobistych. Konieczne jest ustalenie, czy naruszenie określonych praw lub wolności, w powszechnym odczuciu (w opinii ludzi rozsądnie myślących) skutkuje naruszeniem godności człowieka (por. wyroki Sądu Najwyższego z 25 kwietnia 1989 r., I CR 143/89, OSP 1990/9/330; z 11 marca 1997 r., III CKN 33/97, OSNC 1997/6-7/93 oraz z 29 września 2010 r., V CSK 19/10, OSNC-ZD 2011/2/37). W świetle zgromadzonego materiału dowodowego, spośród wszystkich zarzutów powoda, udowodnione i jednocześnie bezsporne pozostawało wyłącznie uchybienie, polegające na odmowie udostępnienia powodowi całości akt sprawy I C 1268/08, tj. również teczki osobowej osadzonego – część B, złożonej przez pozwanego na rozprawie z 9 lutego 2009 r. i następnie mu zwróconej. Naruszenie prawa powoda do zapoznania się z aktami stwierdził również Prezes Sądu Okręgowego (k. 93). To uchybienie procesowe, jak większość innego rodzaju naruszeń norm proceduralnych, w tym praw procesowych stron postępowania, podlega kontroli instancyjnej, nie uzasadnia zaś zastosowania cywilnoprawnych środków ochrony dóbr osobistych. Rozpoznając apelację powoda od wyroku Sądu Okręgowego w sprawie I C 1268/08, Sąd Apelacyjny wziął je pod uwagę, jednak nie stwierdził, aby miało ono jakkolwiek wpływ na treść rozstrzygnięcia. Również sama obiektywna ocena charakteru naruszenia prawa procesowego powoda nie prowadzi do uznania, że nieuzasadnione uniemożliwienie powodowi zapoznania się z załączoną do akt sprawy dokumentacją osobową, jest przejawem naruszenia jego godności. W kategoriach naruszenia dóbr osobistych nie można też postrzegać potraktowania pozwu z 4 czerwca 2009 r. (k. 356-357akt I C 1268/08) jako wniosku o udostępnienie akt. Z kolei za trafnością tej decyzji procesowej, w okolicznościach analizowanej sprawy, przemawiało to, że zamiast podejmowania ustaleń co do uprawnienia powoda do zapoznania się z aktami, które przysługiwało mu bezspornie, przystąpiono do realizacji tego uprawnienia (k. 355 akt I C 1268/08). Jedynie w związku z wcześniejszym zwrotem spornej części akt pozwanemu, uprawnienie to nie zostało zrealizowane w pełni (k. 375, 400 akt I C 1268/08). Jak wcześniej zaznaczono fakt ten nie oznaczał jednak braku poszanowania dóbr osobistych powoda.

Powyższe stanowiło wystarczającą podstawę do oddalenia powództwa i apelacji. Dlatego też, na podstawie art. 385 k.p.c., orzeczono jak w sentencji.

O kosztach procesu należnych pozwanemu za drugą instancję orzeczono na podstawie art. 98 k.p.c. w zw. z § 6 pkt 6 w zw. z § 12 ust. 1 pkt 2 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z 28 września 2002 r. w sprawie opłat za czynności radców prawnych oraz ponoszenia przez Skarb Państwa kosztów nieopłaconej pomocy prawnej udzielonej przez radcę

prawnego ustanowionego z urzędu (Dz. U. Nr 163, poz. 1349 ze zm.), zgodnie z zasadą odpowiedzialności za wynik procesu.